

Jakub Jan Zięty

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-1243-3394

jakub.ziety@uwm.edu.pl

Kacper Łaskarzewski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0009-0005-1591-0749

kacper.laskarzewski@student.uwm.edu.pl

Czy implementacja przesłanek „nieważności” spółki kapitałowej do polskiego systemu prawa wymaga zmian?

Wstęp

Harmonizacja prawa państw członkowskich Unii Europejskiej stanowi narzędzie służące do zapewnienia jednakowego, minimalnego poziomu ochrony w danym zakresie występującego w porządkach prawnych państw członkowskich. Nie należy utożsamiać jednak procesu harmonizacji z dążeniem do całkowitej eliminacji wszelkich odmienności w krajowych porządkach prawnych. Dzięki procesowi harmonizacji nawiązanie współpracy i wymiana handlowa między podmiotami gospodarczymi z różnych krajów Unii Europejskiej ma odbywać się według podobnych minimalnych standardów. Uczestnicy obrotu mogą liczyć bowiem na to, że podmioty funkcjonujące według obcego prawa opierają swoje funkcjonowanie na zbliżonych – w zakresie minimalnych standardów – regulacjach. Powyższe przekłada się niewątpliwie na zwiększenie zaufania do potencjalnych zagranicznych kontrahentów¹. Harmonizacja krajowych przepisów prawa spółek dokonywana zarówno poprzez stosowanie dyrektyw, jak i rozporządzeń pozwala na zapewnienie minimalnych lub odpowiednio jednakowych standardów funkcjonowania spółek na gruncie systemu prawa unijnego. Pozwala to również na tworzenie wspólnych ram dla funkcjonowania jednolitego rynku europejskiego, a także na dążenie do zapewnienia realizacji swobody przepływu kapitału. Jednym z elementów ujednolicenia

¹ T. Drygala, *Ewolucja prawa europejskiego*, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), *Europejskie prawo spółek*, t. 1: *Instytucje prawne dyrektywy kapitałowej*, 2004, Lex.

były kwestie przesłanek nieważności spółki (umowy spółki) oraz przyczyn rozwiązania spółki z uwagi na błędy czy braki przy jej zawieraniu. Choć założenia wydają się być dzisiaj naturalne, ich utrwalenie i wprowadzenie do krajowych porządków prawnych stanowi efekt długotrwałego procesu uzgadniania dyrektywy i jej implementacji do porządków prawnych poszczególnych państw członkowskich².

Rozwiązanie „wadliwej” spółki z powodu przesłanek nieważności zostało uregulowane pierwotnie w dyrektywie 68/151/EWG³, a obecnie w skonsolidowanej dyrektywie 1132/2017/UE⁴ – pierwsza dyrektywa Rady 68/151/EWG z 1968 r., wielokrotnie nowelizowana, została ostatecznie zastąpiona przez dyrektywę (UE) 2017/1132 Parlamentu Europejskiego i Rady, która ułatwia i przyspiesza publiczny dostęp do informacji o spółkach, w tym reguluje ważność zobowiązań spółki oraz nieważność umowy spółki. Przepisy te mają zastosowanie do wszystkich spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Regulacja ta ma na celu wskazanie zdarzeń, które mogą stanowić podstawę następczego wykrycia wadliwości stosunku spółki kapitałowej. Wzajemna zgodność różnych systemów prawnych, w tym zakresie miała zwiększyć ochronę uczestników jednolitego rynku⁵. W preambułach wymienionych dyrektyw podkreślono pilną potrzebę koordynacji przepisów w kontekście swobody przedsiębiorczości i pewności obrotu. Jako cel przedmiotowych dyrektyw wskazano natomiast na ochronę kontrahentów w przypadku wadliwości umowy spółki kapitałowej. W szczególności dotyczy to spółek akcyjnych i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, których działalność od dawna wykracza poza granice państw członkowskich przyjmując charakter obrotu transgranicznego. Ujednolicenie zasad dotyczących nieważności spółki stało się nie tylko kwestią techniczną, lecz kluczowym elementem budowy pewności obrotu na jednolitym rynku. Jak wynika ze wskazanych w preambułach przedmiotowych dyrektyw, koordynacja krajowych regulacji w zakresie przyczyn i skutków stwierdzenia nieważności spółki służy przede wszystkim ochronie osób trzecich – wierzycieli, kontrahentów oraz współników (akcjonariuszy). W preambułach dyrektyw zaznaczono, że minimalne standardy ochrony muszą gwarantować równoważne traktowanie wszystkich uczestników obrotu, przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności proceduralnej dla państw członkowskich. W praktyce wymaga to ograniczenia katalogu przyczyn nieważności, a także – tam, gdzie to możliwe – wykorzystanie mechanizmów „sanacji”

² Ibidem.

³ Pierwsza dyrektywa Rady z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich (Dz.U. UE z 1968 r., L 65, s. 8 z późn. zm.).

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (Dz.U. UE z 2017 r., L 169, s. 46 z późn. zm.).

⁵ T. Jevremović Petrović, *Nullity of the company*, „Annals” 2017, vol. 65, nr 3.

ewentualnych wad. Taka konstrukcja prawna ma na celu ograniczenie retroaktywnego wygaśnięcia skutków czynności spółki, a zarazem utrzymanie przejrzystości i stabilności prawnej relacji między spółką a osobami trzecimi oraz między samymi współnikami.

Mając na względzie doniosłość zagadnienia „nieważności” spółki⁶ oraz wad, które ją powodują, a także momentu, do jakiego może być ona stwierdzona, autorzy za przedmiot artykułu uczynili zagadnienie prawidłowości i sposobów implementacji celów dyrektywy 68/151/EWG oraz 2017/1132/UE⁷ przez polskiego ustawodawcę. Za wstępną tezę badawczą uznano stwierdzenie, że polskie przepisy, mimo iż dokonały prawidłowej implementacji, to jednak powinny być w niektórych zakresach zmienione. Tak postawiona teza badawcza wymaga odpowiedzi na niektóre pytania szczegółowe. Należy wskazać, jaki był cel ustawodawcy unijnego w zakresie wprowadzenia rozwiązań harmonizacyjnych, następnie w jaki sposób dokonano implementacji w Polsce i w wybranych państwach członkowskich, przy czym jako referencyjne przyjęto Niemcy i Francję z uwagi na występujące podobieństwa i różnice w porównaniu do polskiego systemu prawa. Na podstawie tych reguł można postarać się stwierdzić, czy polska implementacja jest optymalna z punktu widzenia celu ustawodawcy unijnego. Odpowiedź na tak postawione pytania wymaga nie tylko przedstawienia rozwiązań innych państw, ale również wskazania przesłanek ukształtowanych przez polskiego ustawodawcę.

W artykule jako podstawową wybrano metodę dogmatyczno-prawną. Została ona wykorzystana w zakresie, w jakim konieczna była analiza obowiązujących rozwiązań prawnych zarówno w Polsce, jak i we Francji i w Niemczech. Analizy tej dokonano przez pryzmat celów właściwej dyrektywy. Przedmiotem tej metody jest jednocześnie interpretacja przepisów dokonywana przez judykaturę i doktrynę. Celem badań prowadzonych tą metodą jest nie tylko wykładnia przepisów, ale również poszukiwanie odpowiedzi na kwestie dogmatyki prawa. Jako drugą wybrano metodę prawno-porównawczą, która została zastosowana celem porównania rozwiązań funkcjonujących w prawie francuskim i niemieckim oraz w prawie polskim. Dzięki niej możliwe stało się zaproponowanie ewentualnych kierunków zmian w stosunku do prawa polskiego. Autorzy za cel postawili sobie takie przedstawienie rozwiązań francuskich czy

⁶ Autorzy w części będą posługiwać się pojęciem nieważności spółki jako przyjętym na gruncie dyrektyw jakkolwiek na gruncie prawa polskiego i k.s.h. będą rozróżniać pojęcia rozwiązania spółki i nieważności jej umowy (statutu) w całości lub części. Jednocześnie od razu trzeba zaznaczyć, że nieważność nie zawsze będzie rozumiana jako nieważność w rozumieniu art. 58 k.c., ale może być ujmowana jako unieważnialność.

⁷ Prawo spółek w Unii Europejskiej zostało zharmonizowane dyrektywą (UE) 2017/1132, jednak w poszczególnych państwach członkowskich wciąż funkcjonują odrębne kodeksy spółek, które są okresowo nowelizowane w celu dostosowania do wymogów unijnych dyrektyw i rozporządzeń. Stałe prace nad tworzeniem nowoczesnych i efektywnych regulacji prawa spółek oraz mechanizmów ładu korporacyjnego służą poprawie warunków prowadzenia działalności gospodarczej dla przedsiębiorstw, inwestorów i pracowników w UE.

niemieckich, aby mogły one stanowić materiał do dalszych pogłębionych badań nad nieważnością spółki. Dla porównania przyjęto dwa systemy: niemiecki jako bliski rozwiązaniom prawa polskiego oraz francuski, który z uwagi na odmienność wielu instytucji stanowi dobry materiał porównawczy.

Poczynione uwagi pozwoliły na podział artykułu na kilka części. W pierwszej przedstawiono przyczyny przyjęcia dyrektyw oraz prace nad nimi. W drugiej wskazano reguły przyjęte w dyrektywie dla osiągnięcia jej celów, przy uwzględnieniu różnych pojęć wynikających z treści przyjętej w poszczególnych językach prawnych dyrektyw. W kolejnej części wskazano na sposób implementacji w Polsce oraz we Francji i w Niemczech. W końcu dokonano podsumowania, podając, czy dokonana w Polsce implementacja jest wystarczająca dla realizacji celu unijnego. Dzięki tak zakreślonym analizom poczynionym w poszczególnych częściach dokonano podsumowania, odpowiadając, czy przyjęta wstępna teza badawcza jest prawdziwa, a także proponując ewentualne wnioski *de lege ferenda*.

Dyrektywa jako narzędzie harmonizacji oraz metody jej implementacji

Harmonogram prawa spółek w krajach członkowskich odbywa się w dwójki sposób: pośredni i bezpośredni. Przykładem unifikacji europejskiego prawa spółek przy wykorzystaniu rozporządzeń pozostają głównie transgraniczne korporacje, takie jak Europejskie Zgrupowanie Interesów Gospodarczych (EZIG)⁸, Spółka Europejska (SE)⁹ oraz Spółdzielnia Europejska (SCE)¹⁰. Z kolei harmonizacja krajowych przepisów następuje głównie poprzez dyrektywy i zalecenia kierowane do państw zrzeszonych we Wspólnocie. Dyrektywy mają charakter obowiązujący, jednak narzucają państwom członkowskim cel do osiągnięcia, jak i termin ich realizacji, pozostawiając im jednak dowolność co do wyboru formy i metody wdrożenia tych celów¹¹. Implementacja przepisów

⁸ Rozporządzenie Rady WE nr 2137/85 z dnia 25 lipca 1985 r. dotyczące Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych (EZIG) (Dz. Urz. WE z 31 lipca 1985 r., L 199, s. 1).

⁹ Rozporządzenie Rady WE nr 2157/2001 z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu Spółki Europejskiej (SE) (Dz. Urz. WE z 10 listopada 2001 r., nr L 294, s. 1). Integralną część tego rozporządzenia stanowią postanowienia dyrektywy Rady WE 2001/86 z 8 października 2001 r. w sprawie uzupełnienia statutu spółki europejskiej odnośnie do uczestnictwa pracowników (Dz. Urz. WE z 10 listopada 2001 r., L 294, s. 24).

¹⁰ Rozporządzenie Rady WE nr 1135/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie spółdzielni europejskiej (SCE) (Dz. Urz. WE z 18 sierpnia 2003 r., nr L 207, s. 1). Integralną część rozporządzenia stanowią postanowienia dyrektywy 2003/72 Rady WE z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie uzupełnienia statutu spółdzielni europejskiej odnośnie do uczestnictwa pracowników (Dz. Urz. WE z 18 sierpnia 2003 r., L 207, s. 25).

¹¹ J. Napierała, *Dyrektywa jako instrument integracji prawa spółek*, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), op. cit.

dyrektywy ma zapewnić zgodność rozwiązań krajowych z celem dyrektywy. W tym zakresie rozwiązania zastosowane przez państwa członkowskie nie muszą być tożsame co do zastosowanej instytucji, ale muszą wywoływać taki sam cel przewidziany w dyrektywie, która jest przedmiotem implementacji¹².

Implementacja dyrektyw polega na wdrażaniu odpowiednich regulacji do krajowego porządku prawnego. Prawo krajowe nie może jednak zmniejszać poziomu ochrony uczestników obrotu przewidzianego przez dyrektywę. W praktyce rodzi to pytanie, czy ustawodawca krajowy może ustanawiać surowsze normy niż te wskazane w dyrektywie – odpowiedź na to wymaga indywidualnej oceny każdej sprawy. Teza, że standard ochrony ustala się przez wykładnię konkretnego przepisu dyrektywy, nie stoi w sprzeczności z potrzebą formułowania ogólnych reguł implementacji. Jedną z takich reguł jest postulat uwzględniania celów wskazanych w przepisach wprowadzających dyrektywę oraz w jej preambule podczas interpretacji. Europejski Trybunał Sprawiedliwości (dalej jako ETS) podkreśla, że to właśnie interpretacja konkretnych artykułów dyrektywy – a nie zasada minimalnego standardu – powinna wyznaczać rzeczywisty poziom ochrony. Uznaje też, że obciążanie spółki obowiązками wykraczającymi poza wymagania dyrektywy narusza wolność zakładania przedsiębiorstw¹³. Z kolei zwolennicy tezy o najwyższym standardzie ochrony argumentują, że art. 10 i 11 drugiej dyrektywy¹⁴ wykluczają rygorystyczne stosowanie niemieckich przepisów o aportach niepieniężnych w ramach koncepcji tzw. ukrytego aportu (niem. *verdeckte Sacheinlage*). Według tej koncepcji kombinacja kilku formalnie odrębnych czynności prawnych w rzeczywistości tworzy jedno zdarzenie polegające na wniesieniu aportu, które to – z uwagi na brak sprawozdania założycieli i kontroli biegłych rewidentów – narusza przepisy o ochronie kapitału i podlega sankcji bezskuteczności. W praktyce oznacza to, że choć spółka zyskuje wartość w postaci „ukrytego aportu”, akcjonariusz musi nadal uiścić wkład pieniężny na pokrycie kapitału zakładowego. Sytuacja ta staje się szczególnie niekorzystna przy zmianie akcjonariusza większościowego lub w razie upadłości spółki¹⁵.

Z dyrektywy nie wynika jednak, że ustawodawca krajowy musi wprowadzić tak surowe rozwiązania, ani że może je uzyskać przez wykładnię krajowych

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Druga dyrektywa Rady z dnia 13 grudnia 1976 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności, dla ochrony interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich w zakresie tworzenia spółki akcyjnej, jak również utrzymania i zmian jej kapitału (Dz U. UE. z 1977 r., L 26, s. 1 z późn. zm.). Druga dyrektywa Rady 77/91/EWG (1976), również zastąpiona przez dyrektywę 2017/1132, dotyczyła wyłącznie spółek akcyjnych, wprowadzając wymóg minimalnego kapitału zakładowego (aktualnie 25 000 euro) jako zabezpieczenia dla wierzycieli oraz określając zasady utrzymania i zmiany tego kapitału, a także minimalne elementy aktu założycielskiego.

¹⁵ J. Napierała, op. cit.

norm. Ostateczna odpowiedź zależy od tego, czy dyrektywa określa standard minimalny, czy maksymalny. W niemieckiej doktrynie przeważa pogląd, że art. 11 wyznacza standard minimalny, lecz w sprawie *Meilicke (LG Hannover)* sąd krajowy zwrócił się do ETS z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym tej właśnie kwestii. ETS, z przyczyn formalnych, nie udzielił odpowiedzi, natomiast rzecznik generalny ETS uznał, że konstrukcja „ukrytego aportu” stoi w sprzeczności z art. 10 i 11 dyrektywy, które ustanawiają standard maksymalny. Wniosek ten wskazuje jednocześnie, że orzecznictwo niemieckiego Bundesgerichtshof (BGH) w sprawach prawa akcyjnego jest niezgodne z prawem Unii Europejskiej¹⁶.

Harmonizacja na poziomie minimalnym nie oznacza, że ochrona jest na najniższym możliwym poziomie, wręcz przeciwnie – dyrektywa może wyznaczać dość wysokie wymogi uznane w UE za „minimalne”. Zasięg tej minimalnej harmonizacji kształtują więc zarówno unijne założenia regulacyjne, jak i krajowe potrzeby czy tradycje prawne. Jak wskazuje część doktryny, państwa nie mogą wprowadzać bardziej rygorystycznych rozwiązań, jeśli dyrektywa przewiduje zasadę wzajemnego uznawania albo gwarantuje swobodny przepływ. Wyższe krajowe standardy mogłyby prowadzić do „nierównej regulacji” i stanowić barierę dla handlu, świadczenia usług czy przemieszczania się osób. Ponadto wszystkie środki przyjmowane przez państwa członkowskie muszą pozostawać w zgodzie z ogólnymi zasadami prawa unijnego¹⁷.

Powyższe należy skonkludować stwierdzeniem, że poprzez przyjęcie dyrektywy unijnej państwo członkowskie zobowiązuje się do wydania stosownych przepisów prawa krajowego (implementacji dyrektywy¹⁸), co doprowadzić ma w konsekwencji do osiągnięcia rezultatu (celu) wyznaczonego przez dyrektywę. Wybór formy oraz środków osiągnięcia tegoż rezultatu należy do państwa członkowskiego¹⁹, przy czym swoboda w podejmowaniu działań zmierzających do realizacji celów dyrektywy pozostaje ograniczona ogólnymi zasadami wspólnotowymi, takimi jak swoboda przedsiębiorczości czy swoboda przepływu kapitału. Przez pryzmat przyjętej zasady należy oceniać sposób implementacji przepisów do Kodeksu spółek handlowych (dalej jako k.s.h.).

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ M. Domańska, *Instrument harmonizacji prawa*, [w:] eadem, *Implementacja dyrektyw unijnych przez sądy krajowe*, 2014, Lex.

¹⁸ Według jednego z autorów implementacja stanowi proces wprowadzenia rozwiązań przewidzianych dyrektywami do systemu prawnego państwa członkowskiego – zob. J.J. Zięty, *Źródła prawa handlowego*, [w:] J.J. Zięty (red.), *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego*, Olsztyn 2022, s. 28.

¹⁹ Ibidem, s. 29.

Pojęcie „nieważność spółki” w analizowanych dyrektywach unijnych²⁰

Mimo że dyrektywa 2017/1132 posługuje się w polskiej wersji językowej terminem „nieważność spółki”, nie musi on odpowiadać konstrukcji nieważności znanej polskiemu prawu cywilnemu i polskiemu prawu spółek. W rzeczywistym kontekście ustawodawca unijny rozumie „nieważność” jako pewnego rodzaju mechanizm rozwiązania spółki na mocy orzeczenia sądowego, co stanowi konsekwencję wadliwości, takich jak: nieistnienie, nieważność bezwzględna, nieważność względna, nieważność zawieszona, bezskuteczność zawieszona – przy czym przesłanki w zasadzie odnoszą się do podstaw powstania spółki (czynności prawnej). W procesie implementacji przepisów unijnych do krajowych porządków prawnych, jednym z niedocenianych, lecz istotnych problemów są różnice językowe, semantyczne oraz systemowe, które mogą prowadzić do odmiennego rozumienia tych samych terminów. Przykładem tego jest pojęcie „nieważność” używane w dyrektywie 2017/1132. W języku polskim termin ten instynktownie kojarzony jest z konstrukcją nieważności w rozumieniu art. 58 k.c., co może prowadzić do błędnej interpretacji skutków, jakie unijny ustawodawca chce ustanowić w przypadku następczego wykrycia wad. W prawie unijnym „nieważność spółki” ma charakter techniczny (*terminus technicus*) i nie odnosi się do klasycznej nieważności bezwzględnej znanej z prawa cywilnego. Termin ten oznacza jedynie możliwość rozwiązania spółki na podstawie enumeratywnie wskazanych przesłanek i wyłącznie na podstawie orzeczenia sądu²¹.

Zatem precyzja językowa w tłumaczeniu oraz zrozumienie dogmatycznego kontekstu terminów unijnych pozostaje kluczowe dla prawidłowej implementacji i stosowania przepisów prawa spółek. Brak takiego zrozumienia może prowadzić do rozbieżności interpretacyjnych oraz niezamierzonych skutków prawnych.

W tłumaczeniu dyrektywy użyto określenia *Nichtigkeit der Gesellschaft*, co w niemieckim porządku prawnym odsyła do instytucji stwierdzenia nieważności spółki przez sąd na podstawie zamkniętego katalogu przesłanek, obejmującego m.in. *Nichtbestehen* – przez co należy rozumieć ogólne braki (nieistnienie) oraz bezwzględną i względną *Nichtigkeit* – nieważność, a nie do typowej nieważności uregulowanej w BGB (§ 116–123). Mechanizm ten wymaga orzeczenia sądowego (*Feststellung der Nichtigkeit*) i służy celowi roz-

²⁰ Autorzy zdają sobie sprawę, że cel pierwszej i skonsolidowanej dyrektywy można osiągnąć w inny sposób niż przez zastosowanie instytucji nieważności, jak również że użyte przez dyrektywę sformułowania nie muszą oznaczać „nieważności”. Jednak z uwagi na polski sposób implementacji w artykule będą posługiwać się pojęciem nieważności.

²¹ Por. R. J. Schmidt, *Handels und Gesellschaftsrecht*, Berlin 2019, s. 330–345.

wiązania spółki w razie stwierdzenie istotnych wad w jej utworzeniu lub funkcjonowaniu²².

We francuskim tłumaczeniu dyrektywy przyjęto termin *nullité de la société*, który wskazuje na *action en nullité* przed *tribunal de commerce* (postępowanie w przedmiocie nieważności przed sądem handlowym [rejestrowym]), łączący zarówno *nul lit absolut* (nieważność bezwzględna), jak i *relative* (nieważność względna) (art. 1178 i nast. *Code civil*), lecz – analogicznie do wersji niemieckiej – wymaga orzeczenia sądowego i odnosi się wyłącznie do przesłanek zamkniętych w art. 10–12 dyrektywy. Istotne jest, że francuska terminologia nie przenosi bezpośrednio instytucji *nullité* kontraktów (*contrats*) z *Code civil*, lecz służy harmonizacji procedur rozwiązywania spółki w całej UE. Problem dodatkowo komplikuje się w tłumaczeniach dyrektyw – przykładowo, francuski termin *nullité de la société* i niemiecki *Nichtigkeit der Gesellschaft* mogą być tłumaczone jako „nieważność spółki”, choć ich sens prawny w krajowych systemach może znacząco odbiegać od „tradycyjnej” koncepcji nieważności²³. W efekcie ustawodawcy krajowi stają przed wyzwaniem precyzyjnego oddania znaczenia tych pojęć w lokalnym kontekście prawnym, co wymaga nie tylko znajomości języka prawnego, ale również dogłębnego rozumienia systemów prawnych poszczególnych państw członkowskich. Przykładowo w niemieckiej doktrynie zwraca się uwagę, że literalne tłumaczenie dyrektywy może sugerować możliwość stwierdzenia nieważności z powodu jakichkolwiek wad formalnych, podczas gdy zgodnie z wykładnią ETS (np. sprawa *Marleasing*) katalog jest zamknięty, a wyjątki są niedopuszczalne. W Polsce natomiast, mimo przyjęcia przepisu art. 21 k.s.h., nadal można spotkać się z interpretacjami wskazującymi na możliwość stosowania ogólnych zasad kodeksu cywilnego. W praktyce oba tłumaczenia – choć literalnie różne – odzwierciedlają zamysł unijnego ustawodawcy: ustanowić jednolitą, sądową procedurę rozwiązywania spółki w razie wadliwości jej umowy. Co warto uwagi, w różnych tłumaczeniach tekstu pierwszej dyrektywy na języki państw członkowskich termin „nieważność” nie zawsze w sposób literalny odpowiada naturze zagadnienia uregulowanego w art. 10–12 dyrektywy.

Mając na względzie powyższe cele, zgodnie z art. 11 pierwszej dyrektywy prawo państw członkowskich może wprowadzać system „unieważniania spółek” tylko zgodnie z następującymi warunkami: 1) nieważność musi zostać stwierdzona w orzeczeniu sądowym; 2) jedynymi przypadkami, w których nieważność może zostać stwierdzona są: a) brak aktu założycielskiego lub niedopełnienie formalności kontroli prewencyjnej lub właściwej formy; b) przedmiot działalności spółki jest niedozwolony przez prawo lub sprzeczny z porządkiem publicznym; c) brak w akcie założycielskim lub w statucie informacji na temat

²² Zob. M. Lutter, *Recht der Kapitalgesellschaften*, Monachium 2021, s. 412–420.

²³ Por. J. Queruel, M. Le Bras, *Droit des sociétés. Principes et pratiques*, Paryż 2022, s. 254–267.

firmy spółki, kwot kapitału indywidualnie subskrybowanego, łącznej kwoty kapitału subskrybowanego lub przedmiotu działalności spółki; nieprzestrzeganie przepisów prawa krajowego dotyczących minimalnej kwoty kapitału, która ma zostać wpłacona; e) brak zdolności do czynności prawnych wszystkich członków-założycieli; f) fakt, że wbrew prawu krajowemu regulującemu spółkę liczba członków-założycieli jest mniejsza niż dwóch. Poza tymi przypadkami nieważności w przypadku spółki nie można powołać się na żadną inną podstawę nieistnienia, nieważności bezwzględnej, względnej lub unieważnienia²⁴.

Sposoby implementacji pojęcia „nieważności spółki” w niektórych państwach Unii Europejskiej

W prawie niemieckim implementacja przepisów dyrektywy 2017/1132 dotyczących nieważności spółki znajduje odzwierciedlenie zarówno w ustawie o spółkach akcyjnych (*Aktiengesetz* – AktG), jak i w ustawie o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (*GmbHG*). W § 275 AktG określa wyraźnie zamknięty katalog przesłanek nieważności, m.in. brak określenia kapitału zakładowego lub celu spółki, zaś § 276 dopuszcza usunięcie wad w określonych warunkach. W przypadku GmbH w § 75 określono, że nieważność może zostać stwierdzona wyłącznie przez sąd²⁵ i tylko w przypadku najcięższych naruszeń formalnych. Zarówno niemiecka doktryna²⁶, jak i orzecznictwo Bundesgerichtshof zgodnie przyjmują, że dyrektywa ma charakter maksymalny, co oznacza, iż niemieckie regulacje nie mogą przewidywać dodatkowych podstaw unieważnienia²⁷. W ustawie o spółkach akcyjnych niemiecki ustawodawca w rozdziale 2 *Orzeczenie o nieważności spółki* w § 275 przewidział możliwość wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności. W paragrafie pierwszym ww. artykułu znalazła się regulacja zakresu przedmiotowego i podmiotowego przepisu. Powództwo o stwierdzenie nieważności można wytoczyć bowiem tylko wtedy, jeżeli statut nie zawiera postanowień regulujących wysokość kapitału zakładowego lub cel przedsiębiorstwa albo jeżeli postanowienia statutu dotyczące celu przedsiębiorstwa są nieważne. Co warte podkreślenia, w przepisie wskazano wprost, że powództwo nie może być oparte na innych podstawach. Z uwagi na fakt, że wniesienie takiego powództwa wydaje się być środkiem

²⁴ Pierwsza dyrektywa Rady z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w państwach członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno wspólników, jak i osób trzecich (Dz.U. UE z 1968 r., L 65, s. 8 z późn. zm.).

²⁵ Por. W. Baumbach, G. Hueck, *Kommentar zum GmbH-Gesetz*. 35. Aufl., Monachium 2022, s. 780–790.

²⁶ Zob. M. Lutter, *Recht der Kapitalgesellschaften*, Monachium 2021, s. 331–342.

²⁷ Por. BGHZ 153, 214.

ostatecznego działania, niemiecki ustawodawca uzależnił możliwość jego wniesienia od zaistnienia wyrażonej w ust. 2 cytowanego przepisu przesłanki, tj. od wezwania spółki do usunięcia braku i niezastosowania się do tego wezwania spółki w terminie trzech miesięcy – sytuacja ta dotyczy wyłącznie przypadku, gdy usunięcie braku jest możliwe zgodnie z § 276 niemieckiej ustawy o spółkach akcyjnych²⁸. Co ważne, w niemieckich regulacjach dotyczących „nieważności spółki”, podobnie jak w polskim ustawodawstwie, znalazł się przepis, właściwie bliźniaczy do przepisu art. 21 § 6 k.s.h.²⁹, który – w celu zapewnienia pewności obrotu – wyłącza nieważność czynności prawnych dokonanych w imieniu spółki z uwagi na nieważność samej spółki [§ 277 (2) AktG].

We Francji regulacja kwestii nieważności spółki znajduje się w *Code de commerce* (art. L210-1 i nast.)³⁰. Zgodnie z art. 1844-10 *Code civil* nieważność może zostać stwierdzona tylko przez sąd i tylko w przypadkach wskazanych w ustawie³¹. W praktyce francuskie sądy stosują restrykcyjne podejście do nieważności, podkreślając zasadę stabilności obrotu prawnego. W zgodzie z powyższym wypowiadała się niemiecka doktryna, gdzie słusznie zauważono, iż państwa członkowskie nie mogą wprowadzać żadnych innych krajowych podstaw unieważnienia³², a unieważnienie te może zostać stwierdzone wyłącznie w określonych przypadkach, które zostały wyczerpująco wymienione, i to wyłącznie w drodze orzeczenia sądowego³³. Co do samych zaś przesłanek kształtują się one następująco. W prawie francuskim (art. 1844-7ust. 5°, 6°, 7° i 8° francuskiego kodeksu cywilnego) można wystąpić do sądu o rozwiązanie spółki w przypadku „uzasadnionej przyczyny” (*justes motifs*) – określenie te stanowi klauzulę generalną (zwrot niedookreślony); w praktyce owe uzasadnione przyczyny wymagają każdorazowego badania i kazuistycznej oceny

²⁸ § 276 „Naprawa usterek” – braki dotyczące postanowień regulujących cel przedsiębiorstwa mogą być uzupełnione, z zachowaniem postanowień ustawy i regulaminu dotyczących zmiany regulaminu. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 18 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. I Nr. 323) geändert worden ist [ustawa o spółkach akcyjnych z dnia 6 września 1965 r. (Federalny Dziennik Ustaw I, s. 1089), ostatnio zmieniona art. 18 ustawy z dnia 23 października 2024 r. (Federalny Dziennik Ustaw 2024 I nr 323)].

²⁹ Orzeczenie o rozwiązaniu spółki nie wpływa na ważność czynności prawnych zarejestrowanej spółki.

³⁰ Francuskie prawo wymaga dla ważności spółki istnienia tzw. *affectio societatis* – wspólnej woli prowadzenia działalności gospodarczej. Por. G. Ripert, R. Roblot, *Traité de droit commercial*, Paryż 2020, s. 215–218. Brak tej woli może być podstawą nieważności, o czym świadczy orzecznictwo Cour de Cassation (np. Cass. com., 3 mai 2006, n° 04-15069).

³¹ Por. J. Bulliot de Puycharraud, *Droit des sociétés*, Paryż 2021, s. 198–210.

³² T.M. Möllers, *Gesellschafts- und Unternehmensrecht, kleinere und mittlere Unternehmen*, Baden-Baden 2015, s. 837.

³³ Ch.W.A. Timmermans, *Die Europäische Rechtsangleichung Im Gesellschaftsrecht: Eine Integrations- Und Rechtspolitische Analyse*, „Rabels Zeitschrift Für Ausländisches Und Internationales Privatrecht/The Rabel Journal of Comparative and International Private Law” 1984, vol. 48, nr 1, s. 1–47.

sądu³⁴. Co więcej, przepis ten może – choć nieidealnie – odpowiadać zakresem podmiotowym art. 21 k.s.h. w części dotyczącej braku umowy (w rozumieniu art. 1832 Code Civil, definiującego umowę spółki), sprzecznego z prawem przedmiotu działalności, braków w umowie czy zdolności wspólników, przy czym powtórzenia wymaga, że to, czy dane zdarzenie będzie wpisywać się w *justes motifs*, zależy od oceny sądu. W konstrukcji przyjętej przez francuskiego ustawodawcę można doszukiwać się przesłanki *negotium non existens* – brak samej umowy albo braki takich postanowień w umowie, które na gruncie art. 1832 Code Civil stanowią *essentialia negotii* umowy spółki i będą skutkować nieważnością tejże umowy, a w konsekwencji stanowić przesłankę do rozwiązania spółki przez sąd. W prawie niemieckim regulacje przewidziane dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (GmbH) zawarte są w § 61 GmbHG³⁵. Przewidują one takie przesłanki, jak niemożność realizacji celu spółki (por. sprzeczny z prawem przedmiot działalności) i – podobnie jak w prawie francuskim – istotne okoliczności (por. brak umowy, braki takich postanowień w umowie), które na gruncie § 705 BGB stanowią *essentialia negotii* umowy spółki i będą skutkować nieważnością tejże umowy, a w konsekwencji będą stanowić przesłankę do rozwiązania spółki przez sąd³⁶.

Implementacja „nieważności spółki” do k.s.h.

Implementacja przepisów dyrektywy 2017/1132 (art. 7–12) nastąpiła poprzez ich transpozycję do krajowego porządku prawnego w ramach art. 21 k.s.h.³⁷ W § 1 tego przepisu znalazł się zamknięty katalog czterech przesłanek, których ziszczenie, niekoniecznie kumulatywne, powoduje uznanie umowy spółki za nieważną („nieważność spółki”). Pierwszą przesłanką (art. 21 § 1 pkt 1 k.s.h. i art. 11 lit. b (i) dyrektywy 2017/1132) jest przypadek określany w doktrynie mianem *negotium non existens*, czyli niezawarcie umowy spółki w rozumieniu art. 3 k.s.h. Co istotne, wskazuje się, że przesłanka ta zostaje spełniona nawet wówczas, gdy w umowie spółki zabraknie nawet jednego

³⁴ Por. J. Queruel, M. Le Bras, *Droit des sociétés – Principes et pratiques*, Paryż 2022, s. 254–267 i przywoływana tam literatura.

³⁵ Zarówno francuski art. 1832 Code Civil, jak i niemiecki § 705 BGB formułują istotę umowy spółki jako kontraktu, w którym strony zobowiązują się do wniesienia wkładów i współdziałania dla osiągnięcia wspólnego celu.

³⁶ W Polsce art. 3 k.s.h. odnosi się wyłącznie do spółek prawa handlowego; francuski i niemiecki przepis mają charakter ogólny dla wszystkich spółek (cywilnych i handlowych), zaś szczegółowe formy (np. GmbH, AG) regulowane są w osobnych ustawach (GmbHG, AktG).

³⁷ Warto jednak zaznaczyć, że w doktrynie wskazuje się, iż polski ustawodawca określił zdarzenia, które mogą stanowić podstawę rozwiązania spółki, co jest zgodne z zakresem dopuszczalnego sposobu implementacji pozostawionego adresatom dyrektywy. Zob. S. Sołtysiński, [w:] Sołtysiński i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, 2012, Legalis.

z elementów zawartych w art. 3 k.s.h.³⁸ „Nie chodzi natomiast o przypadek, gdy akt założycielski był dotknięty bezwzględną nieważnością albo nie dochowano formy aktu notarialnego”³⁹. Drugą przesłankę (art. 21 § 1 pkt 2 k.s.h. odpowiada art. 11 lit. b (ii) dyrektywy 2017/1132) stanowi sprzeczność z prawem określonego w umowie przedmiotu działalności spółki. Chodzi tu o taką działalność, która na gruncie obowiązującego prawa nie może być legalnie wykonywana. Nie będzie to natomiast dotyczyć sytuacji braku po stronie spółki koncesji czy zezwolenia na wykonywanie działalności wskazanej w umowie albo statucie lub też wskazanie działalności nieujętej w Polskiej Klasyfikacji Działalności, która nie jest jednak zabroniona⁴⁰. Trzecią przesłanką (art. 21 § 1 pkt 3 k.s.h. i art. 11 lit. b (iii) dyrektywy 2017/1132) jest brak obligatoryjnych postanowień umowy albo statutu spółki – brak postanowień dotyczących firmy spółki, przedmiotu działalności spółki, kapitału zakładowego⁴¹ i wkładów. Należy jednak zaznaczyć, że chodzi tu wyłącznie o zupełny brak takich postanowień, a nie np. o sprzeczność tychże postanowień z obowiązującym porządkiem prawnym. Ostatnią, czwartą przesłankę (art. 21 § 1 pkt 4 k.s.h. i art. 11 lit. b (v) dyrektywy 2017/1132) stanowi brak zdolności do czynności prawnych wszystkich przyszłych wspólników albo akcjonariuszy zawierających umowę spółki albo podpisujących jej status.

Braki rejestrowe wskazane w art. 21 § 1 dzielą się na usuwalne oraz nieusuwalne. Do tych drugich zalicza się – jak stanowi pkt 4 tego paragrafu – zawarcie umowy lub podpisanie statutu przez osoby, które w chwili dokonywania tych czynności nie miały zdolności do czynności prawnych. Można przyjąć za Jerzym P. Naworskim, że uchybienia wymienione w pkt 2–3 są z natury usuwalne – wystarczy usunąć z umowy lub statutu zapisy sprzeczne z prawem oraz wprowadzić brakujące postanowienia dotyczące firmy, zakresu działania spółki, kapitału zakładowego i wkładów. Natomiast wątpliwości budzi możliwość usunięcia braków z pkt. 1 i 4, choć teoretycznie nie stoi na przeszkodzie zawarcie umowy *post factum*. Jak już wspomniano, nieusuwalny jest brak zdolności do czynności prawnych przyszłych wspólników albo akcjonariuszy w chwili zawierania umowy – trudno wyobrazić sobie „naprawę” tej wady wstecz. Nawet w tym przypadku można jednak argumentować, że po nabyciu pełnej zdolności osoby te mogłyby potwierdzić (konwalidować) umowę spółki⁴².

³⁸ Zob. R. Adamus, *Problem nieważności umowy spółki z o.o. z uwagi na jej sprzeczność z prawem*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022, nr 4, s. 9.

³⁹ Tak trafnie: A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1A: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 1–36*, 2024, Legalis, komentarz do art. 21.

⁴⁰ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, 2024, Lex, komentarz do art. 21.

⁴¹ Z wyjątkiem prostej spółki akcyjnej, w której kapitał zakładowy nie występuje.

⁴² J.P. Naworski, [w:] R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski, K. Strzelczyk, J.P. Naworski, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł I. Przepisy ogólne. Tytuł II. Spółki osobowe*, 2011, Lex, komentarz do art. 21.

Gdy wymienione przeszkody nie zostaną usunięte, sąd może orzec o rozwiązaniu spółki. Orzeczenie sądu o rozwiązaniu spółki inicjuje proces przeprowadzenia jej likwidacji. Spółki nie można rozwiązać jednak, jeśli mimo zidentyfikowanych braków funkcjonowała ona nieprzerwanie przez 5 lat od chwili wpisu do rejestru. W razie połączenia (art. 497 § 2 k.s.h.) lub podziału (art. 532 § 2 k.s.h.) powyższy „okres ochronny” ulega skróceniu do 6 miesięcy od daty połączenia, podziału lub wydzielenia⁴³. Co istotne, orzeczenie o rozwiązaniu spółki nie wpływa na skuteczność czynności prawnych dokonanych przez spółkę przed jego publikacją – pozostają one w mocy. Jak wskazuje Andrzej Kidyba, przepis art. 21 k.s.h. stanowi przejaw ograniczonej autonomii Kodeksu spółek handlowych względem Kodeksu cywilnego – wystąpienie przesłanek z art. 21 § 1 k.s.h. nie rodzi automatycznie nieważności czynności na podstawie art. 58 § 1 k.c., lecz stanowi jedynie przesłankę do rozwiązania spółki, gdy wady są nieusuwalne lub nie zostaną usunięte⁴⁴. Nie można mówić zatem o nieważności spółki *ab inito*, a raczej o możliwości rozwiązania spółki z uwagi na wadliwość podstaw jej powstania.

Skutki wad wskazanych w art. 21 k.s.h.

Rozważania dotyczące skutków wad z art. 21 § 1 k.s.h. można zacząć od wskazania, że pierwszy problem, jaki się pojawia, dotyczy wskazania, czy możliwe jest rozdzielenie nieważności umowy na gruncie ogólnych regulacji prawa cywilnego od rozwiązania spółki⁴⁵. W takim ujęciu przesłanki wskazane w art. 21 k.s.h. stanowią przyczyny nieważności umowy (statutu) spółki lub sytuacje w których czynność prawna stanowiąca podstawę wpisu spółki nie istnieje. Przyjęty w niniejszej pracy pogląd powoduje, że nieważność czy nieistnienie czynności prawne stanowiącej podstawę wpisu spółki nie wpływa automatycznie na istnienie samego wpisanego podmiotu. Oddzielenie tych dwóch pojęć pozwala na próbę wyjaśnienia braku rozwiązania spółki – mimo istnienia przesłanek – chociażby z uwagi na upływ czasu lub sanowanie wykrytych wad czy ponowne dokonanie czynności prawnych (np. założycielskich). Ma to szczególne znaczenie, w zakresie w jakim część przesłanek wskazanych w art. 21 § 1 k.s.h. w doktrynie uznawana jest za nieusuwalne. Jak się wydaje, wpis spółki do rejestru nie tyle sanuje wady, ile stanowi, że nie wywołują

⁴³ A. Kidyba, [w:] M. Dumkiewicz, A. Kidyba, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, 2025, Lex, komentarz do art. 21.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Koncepcję nieważności umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 58 k.c.) przyjął SN w głośnej uchwale (7) z 30 maja 1990 r., sygn. akt III CZP 8/90, OSP 1991, Nr 1 poz. 2, z głosem E. Skowrońskiej, „Państwo i Prawo” 1991, nr 4, s. 113. Nie przesądził jednak, czy nieważność umowy miałaby prowadzić do nieważności stosunku spółki. Zob. A. Opalski [w:] A. Opalski (red.), op. cit., komentarz do art. 21.

one skutków w postaci rozwiązania spółki, a w konsekwencji podmiot może funkcjonować w obrocie prawnym. Możliwość dalszego funkcjonowania w obrocie spółki jest niezależna od rodzaju wady przy jej zawieraniu⁴⁶. Nie powoduje to jednak, że wspólnicy nie powinni uzupełnić braków, chociażby przez zawarcie umowy czy jej zmianę lub uzyskanie niezbędnych zgód. Dzięki przyjętemu pogładowi wspólnicy będą mogli zmieniać czynności stanowiące podstawę wpisu do rejestru spółki, bez wpływu na jej dalsze funkcjonowanie⁴⁷. Warto wskazać, że do funkcjonowania istniejącego podmiotu w miejsce nieważnych lub nieistniejących postanowień umownych zastosowanie znajdują przepisy ogólne k.s.h. czy k.c., można również pokusić się o wskazanie wynikających z praktyki funkcjonowania podmiotu reguł.

Przy powyższym można przyjąć, że niezależnie od kwalifikacji wskazanych w art. 21 § 1 k.s.h. przesłanek „nieważności umowy”, czy to jako nieważności w rozumieniu art. 58 k.c., czy jako unieważnialności, istotne znaczenie będzie miał wpływ tej wady na możliwość rozwiązania spółki. Takie podejście pozwoli na realizację celu dyrektywy i funkcjonowanie spółki mimo istnienia wady przy jej zawieraniu. Adam Opalski słusznie wskazuje, że konieczne jest wyraźne rozdzielenie częściowej albo nawet całkowitej nieważności aktu założycielskiego spółki od nieważności stosunku spółki (spółki jako podmiotu)⁴⁸. W przypadku tego ostatniego możemy mówić co najwyżej o podstawach rozwiązania spółki. Natomiast ewentualną jej podstawą mogłoby być różne skutki wad umowy, na podstawie której spółka została zawiązana⁴⁹. Przy tym poglądzie, jak wcześniej wskazano, drugorzędne znaczenie ma charakter przesłanek rozwiązania w odniesieniu do jej umowy, bowiem ważne jest, czy nawet przy stwierdzeniu nieważności umowy dopuszczalne jest rozwiązanie spółki. W tym ostatnim wypadku już sam upływ pięcioletniego okresu uniemożliwia dokonanie rozwiązania zarejestrowanej spółki. Same wady umowy spółki moż-

⁴⁶ Eliminacja skutku w postaci nieważności stosunku spółki, m.in. w następstwie wad aktu założycielskiego, nie wyklucza stwierdzenia nieważności poszczególnych postanowień tego aktu (nieważności częściowej) ze względu na sprzeczność z ustawą, dobrymi obyczajami lub zasadami współżycia społecznego, względnie naturą spółki (art. 58 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.) – por. np. wyrok SN z 30 września 2004 r., sygn. akt IV CK 713/03, OSP 2005, Nr 9, poz. 112, z glosą S. Sołtysińskiego.

⁴⁷ W przypadku niektórych braków możliwe byłoby zastosowanie procedury przymuszającej wynikającej z ustawy o krajowym rejestrze sądowym.

⁴⁸ Szerzej: A. Opalski (red.), op. cit.

⁴⁹ S. Sołtysiński, [w:] Sołtysiński i in., op. cit., zdaniem którego ustawodawca polski nie wprowadził instytucji nieważności spółki, lecz określił zdarzenia, które mogą stanowić podstawy rozwiązania spółki, co jest zgodne z zakresem luzu ustawodawczego pozostawionego adresatom dyrektywy. Zob. np. A. Kappes, *Nieważność niektórych postanowień umowy/statutu spółki handlowej*, [w:] A. Dańko-Roesler, M. Leśniak, M. Skory, B. Sołtys (red.), *Ius est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Józefowi Frąckowiakowi*, Wrocław 2018, s. 425, który zdaje się generalnie negować możliwość kwestionowania wadliwości postanowień statutu wymienionych w art. 21 § 1. Odmienne: A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), op. cit., komentarz do art. 21.

na rozpatrywać jako powodujące jej nieważność lub podlegające ewentualnemu unieważnieniu umowy. Przed upływem 5 lat od rejestracji mogą one być sanowane w każdym czasie, jeżeli będzie to wymagało dodatkowych czynności – np. zgody sądu rodzinnego – wówczas jej uzyskanie pozwoli na skuteczne zawarcie umowy spółki. Tak samo w przypadku innych wad umowy (statutu) możliwe będzie ich sanowanie zgodnie z obowiązującymi przepisami, jednak na dzień ich uzupełnienia. Natomiast po upływie pięcioletniego okresu z punktu widzenia istnienia spółki nie będzie potrzeb dokonywania jakichkolwiek czynności naprawczych. Natomiast to, że brak dokonania czynności naprawczych nie będzie wpływał na rozwiązanie spółki, nie oznacza, że zmiany nie mogą być dokonywane. Jeżeli bowiem uznajemy, że stwierdzenie nieważności lub unieważnienie określonych postanowień umowy jest możliwe w każdym czasie – przy czym nie wpływa na istnienie podmiotu – to wspólnicy (akcjonariusze) mogą spowodować stwierdzenie nieważności określonych postanowień umowy – wtedy w ich miejsce wejdą rozwiązania ustawowe. Przyjęcie takiej możliwości może mieć bowiem wpływ nie tyle na istnienie podmiotu, co na jego funkcjonowanie. Spółka powinna w niezbędnym zakresie dokonać ich uzupełnienia lub zmiany, nawet po upływie tego okresu.

Co jednak z przypadkiem, gdy wada wykracza poza te wskazane w art. 21 § 1 k.s.h.? W doktrynie wyodrębnił się pogląd, jakoby „nie jest całkowicie wyłączona możliwość zastosowania art. 58 § 1 KC do takich sprzeczności z prawem umowy (statutu) spółki kapitałowej, które nie mieszczą się w katalogu przewidzianym w art. 21 § 1 pkt 1–4 KSH”⁵⁰. Pogląd ten można uznać za możliwy do przyjęcia, ale wyłącznie w kontekście poczynionych wyżej uwag, o braku ich wpływu na istnienie podmiotu a wyłącznie na treść stosunku istniejącego pomiędzy wspólnikami (akcjonariuszami) powstałego na podstawie umowy spółki (umowy założycielskiej). Skoro spółki chronione są w unijnych dyrektywach przed nieprzewidzianą nieważnością, to delegowanie tej instytucji do ogólnej normy cywilnej byłoby sprzeczne z celami harmonizacji. Taki sposób interpretacji jest przejawem wdrożenia do polskiego porządku prawnego standardu maksymalnego ochrony bytu spółki, jak również jej potencjalnych kontrahentów, który to standard maksymalny został wyrażony w unijnej dyrektywie. Należy powtórzyć za A. Opalskim, że „celem przepisu art. 21 jest złagodzenie skutków następczego wykrycia wadliwości stosunku spółki kapitałowej przez wyłączenie zastosowania klasycznej konstrukcji nieważności czynności prawnej *ex lege* (art. 58 k.c.)”⁵¹. Stosowanie art. 58 k.c. sprzeciwia się bowiem naturze stosunku prawnego spółki, godząc jednocześnie w autonomię Kodeksu spółek handlowych względem Kodeksu cywilnego – jeżeli k.s.h. reguluje przepisem szczególnym (art. 21) nieważność spółki, to –

⁵⁰ M. Sochański, *Możliwość stwierdzenia nieważności umowy (statutu) spółki kapitałowej na podstawie art. 58 k.c.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 3, s. 40–45.

⁵¹ A. Opalski, [w:] A. Opalski (red.), op. cit., komentarz do art. 21.

posiłkując się dyspozycją wyrażoną w art. 2 zd. 2 k.s.h. – należy stwierdzić, iż odpowiednie zastosowanie przepisu art. 58 k.c. będzie polegało *de facto* na jego niestosowaniu. „Art. 21 KSH zawiera szczególną i »pełną« regulację dotyczącą badania wadliwości umowy spółki po zarejestrowaniu oraz skutków takiej wadliwości, zaś wyłączenie stosowania art. 58 KC znajduje uzasadnienie we właściwości (naturze) stosunku prawnego spółki handlowej (art. 2 zd. 2 KSH) oraz w potrzebie zapewnienia pewności obrotu”⁵².

Wnioski

Mając na względzie poczynione uwagi, można wskazać, że sam sposób implementacji przepisów unijnych do Kodeksu spółek handlowych jest co do zasady prawidłowy. Jednak pojawiające się wątpliwości dotyczące charakteru przyjętego rozwiązania wskazują niezbędny na niezbędny zakres modyfikacji przyjętych w art. 21 k.s.h. rozwiązań. Krajowe przepisy poprzez adaptację mechanizmów przewidzianych w dyrektywie 2017/1132 lepiej odpowiadają wymaganiom prawa wspólnotowego, co wpływa na lepszą integrację z europejskim systemem prawnym i korzystne postrzeganie krajowego prawa przez zagranicznych inwestorów. Przyjęty model prawny wskazuje, że art. 21 k.s.h. przewiduje mechanizm rozwiązania spółki na podstawie przesłanek dotyczących jej umowy (statutu), przy czym przesłanki mogą odnosić się do nieważności lub unieważnialności podstaw zawiązania spółki.

Polski ustawodawca dokonał implementacji przede wszystkim poprzez transpozycję treści art. 11 lit. b dyrektywy 2017/1132 do art. 21 § 1 pkt 1–4 k.s.h. Zarówno w przepisie dyrektywy, jak i w przepisie polskiej ustawy zawarty został ten sam zamknięty katalog przesłanek, których ziszczenie, bynajmniej kumulatywne, może skutkować orzeczeniem sądu o rozwiązaniu spółki, jeżeli braki te nie zostaną usunięte. Do polskiego porządku prawnego zostały implementowane również regulacje dotyczące „sanującego” pięcioletniego terminu, liczonego od wpisu spółki do rejestru, po upływie którego spółka dotknięta wadami z art. 21 § 1 pkt 1–4 k.s.h. (art. 11 lit. b dyrektywy 2017/1132) nie może zostać rozwiązana. Powyższe służy głównemu celowi dyrektywy, którym jest zapewnienie pewności obrotu jego uczestnikom. Na gruncie dyrektywy podobne regulacje zostały przyjęte zarówno we Francji, jak i w Niemczech – oba państwa, podobnie jak Polska, przyjęły, iż nieważność (rozwiązanie spółki na mocy orzeczenia) może zostać stwierdzona tylko przez sąd i tylko w przypadkach wskazanych w ustawie, przy czym stwierdzenie tejże nieważności, tak samo jak w Polsce, nie ma charakteru *ab initio* oraz nie powoduje nieważności czynności prawnych dokonanych przez spółkę.

⁵² Ibidem.

Powyższe należy podsumować stwierdzeniem, że choć sposób implementacji przepisów unijnych dotyczących zjawiska „nieważności spółki” pozostaje często nieidealny, to wdrożenie tych ścisłych i restrykcyjnych norm do krajowych porządków prawnych zaowocowało uzyskaniem wśród państw wspólnoty pewnego jednolitego standardu, dzięki któremu uczestnicy obrotu mogą liczyć na zapewnienie im ochrony przy dokonywaniu transakcji z zagranicznymi kontrahentami. Dlatego też można zaproponować doprecyzowanie sytuacji, w których stwierdza się nieważność czynności stanowiącej podstawę wpisu spółki o zobowiązanie wspólników do jej usunięcia nawet po upływie okresu na rozwiązanie samej spółki. Być może rozwiązaniem byłoby zastosowanie procedury przymuszającej z ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. W tym kontekście należałoby również rozstrzygnąć kwestie stosowania do czynności zawiązania spółki w kontekście chociażby przesłanek wskazanych w art. 21 k.s.h. nieważności w rozumieniu art. 58 k.c. czy jej nieistnienia.

Wykaz literatury

- Adamus R., *Problem nieważności umowy spółki z o.o. z uwagi na jej sprzeczność z prawem*, „Monitor Prawa Handlowego” 2022, nr 4.
- Baumbach W., Hueck G., *Kommentarzum GmbH-Gesetz. 35. Aufl.*, C.H. Beck, Monachium 2022.
- Bulliot de Puycharraud J., *Droit des sociétés*, LGDJ, Paryż 2021.
- Domańska M., *Instrument harmonizacji prawa*, [w:] eadem, *Implementacja dyrektyw unijnych przez sądy krajowe*, 2014, Lex.
- Drygala T., *Ewolucja prawa europejskiego*, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), *Europejskie prawo spółek*, t. 1: *Instytucje prawne dyrektywy kapitałowej*, 2004, Lex.
- Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, 2024, Lex.
- Jevremović Petrović T., *Nullity of the company*, „Annals” 2017, vol. 65, nr 3.
- Kappes A., *Nieważność niektórych postanowień umowy/statutu spółki handlowej*, [w:] A. Dańko-Roesler, M. Leśniak, M. Skory, B. Sołtys (red.), *Ius est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Józefowi Frąckowiakowi*, Stowarzyszenie Notariuszy RP, Wrocław 2018.
- Dumkiewicz M., Kidyba A., *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, 2025, Lex.
- Lutter M., *Recht der Kapitalgesellschaften*, C.H. Beck, Monachium 2021.
- Möllers T.M., *Gesellschafts- und Unternehmensrecht, kleinere und mittlere Unternehmen*, Rotter, Baden-Baden 2015.
- Napierała J., *Dyrektywa jako instrument integracji prawa spółek*, [w:] M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka (red.), *Europejskie prawo spółek*, t. 1: *Instytucje prawne dyrektywy kapitałowej*, 2004, Lex.
- Opalski A. (red.), *Kodeks spółek handlowych*, t. 1A: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 1–36*, 2024, Legalis.
- Queruel J., Le Bras M., *Droit des sociétés. Principes et pratiques*, J. Delmas, Paryż 2022.

- Ripert G., Roblot R., *Traité de droit commercial*, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paryż 2020.
- Schmidt R.J., *Handels und Gesellschaftsrecht*, Berlin 2019.
- Siemiątkowski T., Strzelczyk K., Naworski J.P., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł I. Przepisy ogólne. Tytuł II. Spółki osobowe*, 2011, Lex.
- Sochański M., *Możliwość stwierdzenia nieważności umowy (statutu) spółki kapitałowej na podstawie art. 58 k.c.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 3.
- Sołtysiński S. i in., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, 2012, Legalis.
- Zięty J.J., *Źródła prawa handlowego*, [w:] J.J. Zięty (red.), *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego*, Wyd. UWM, Olsztyn 2022.

Summary

Does the implementation of the grounds for the nullity of a company into the Polish legal system require changes?

Keywords: law, implementation, company, nullity, company agreement.

This article examines whether Polish legislation on ‘company nullity’ (Article 21 of the Commercial Companies Code) effectively and accurately implements the provisions of EU Directives 68/151/EEC and 2017/1132/EU. It aims to establish whether the transposition of these provisions into the Polish legal system is accurate. In the introduction, the authors discuss the objective of harmonising company law throughout the Union, which is to ensure minimal yet rigorous standards of protection for participants in the cross-border market and the free movement of capital. They then outline the scope of ‘company nullity’ in the draft directives, drawing attention to linguistic translation challenges (‘false friends’) in the official versions adopted by Member States. The comparative section analyses the implementation of the directive in Poland, Germany and France, emphasising the uniform, closed lists of grounds, methods of nullification and mechanisms for ‘curing’ defects. The doctrinal and comparative legal analysis confirms that the Polish legislator appropriately adopted a closed catalogue of four grounds for dissolution and a five-year ‘curative’ limitation period. However, the authors recommend clarifying Art. 21 of the Commercial Companies Code, by excluding the application of Art. 58 of the Civil Code to grounds not listed in the catalogue. This would eliminate divergent interpretations in doctrine and establish a consistent standard for protecting corporate continuity in line with the directives’ objectives.